

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden

22 januari 2003

1312-65

ISBN 90-421-1103-8
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING.....	2
3.1 Probleemstelling.....	2
3.1.1 Waterafvoer.....	3
3.1.2 Natuurontwikkeling.....	3
3.2 Doelen.....	3
3.3 Beleid en besluitvorming.....	4
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	5
4.1 Deelactiviteiten, faseringen en voorzieningen.....	5
4.2 Alternatieven.....	6
4.2.1 Bandbreedte voor alternatievenontwikkeling.....	6
4.2.2 Randvoorwaarden of uitgangspunten.....	6
4.2.3 Natuurbehoudalternatief.....	6
4.2.4 Varianten binnen alternatieven.....	7
4.3 Nulalternatief.....	7
4.4 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	8
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN (MILIEU)GEVOLGEN.....	8
5.1 Referentie voor toetsing (milieu)gevolgen.....	8
5.2 Beschrijving van (milieu)gevolgen.....	9
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN.....	10
7. LEEMTEN IN INFORMATIE.....	11
8. EVALUATIEPROGRAMMA.....	11
9. VORM EN PRESENTATIE	11
10. SAMENVATTING VAN HET MER	12

1. INLEIDING

Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland is voornemens de Heesseltsche Uterwaarden, langs de Waal tussen Heesselt en Opijnen, opnieuw in te richten. Deze herinrichting gaat gepaard met grootschalige ontgrondingen en er zal mogelijk meer dan 500.000 m³ verontreinigde baggerspecie (klasse 3 en 4) worden gestort.

Bij brief van 13 november 2002 hebben Gedeputeerde Staten van Gelderland de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)¹. Gedeputeerde Staten van Gelderland treden op als coördinerend bevoegd gezag, mede namens de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in het Nieuwsblad Geldermalsen, het Carillon, de Gelderlander en de Staatscourant².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuumstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weerlegd dienen te worden.

De Commissie is van mening dat de startnotitie al veel voor het MER relevante informatie bevat. Bij het opstellen van haar richtlijnenadvies heeft zij deze informatie op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming getoetst. Verder richt dit advies zich vooral op die onderwerpen die in het MER nog nader aan de orde moeten komen.

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

1. Geef aan hoe het voornemen procedureel en inhoudelijk is afgestemd op de procedure voor de planologische kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Beschrijf tevens welke consequenties een afwijkende oplossingsrichting in de PKB zal hebben voor het voornemen in de Heesseltsche Uiterwaarden.
2. Maak duidelijk hoe de beide doelstellingen, te weten verlaging van de maatgevende hoogwaterstand bij meer waterafvoer en natuurontwikkeling volgens vastgesteld beleid (Fort Sint Andries), met elkaar te verenigen zijn.
3. Met het voornemen verdwijnen (ten dele) de huidige natuurwaarden. Mede om tegemoet te komen aan de behouddoelstellingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn, moet er in het MER aandacht worden besteed aan (de mogelijkheden voor) een natuurbehoudalternatief. Dit richt zich op zo goed mogelijk behoud van het huidige natuur- en landschapsbeeld met onder meer een lage dynamiek, openheid en (agrarisch) natuurbeheer.
4. Geef voor de alternatieven aan in hoeverre ze voldoen aan de belangrijkste randvoorwaarden. Deze randvoorwaarden zijn: inrichting conform de aanpak Ruimte voor Rijntakken, de uitgangspunten van het raamplan Fort Sint Andries, stabiliteit van de waterbouwkundige constructies in de rivier, niet negatief beïnvloeden van de scheepvaart, stabiliteit van de primaire waterkering en de keuze van maatregelen op basis van het beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie⁵ c.q. de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken.
5. Het MER dient een samenvatting te bevatten die naast een publieksfunctie vooral valt te gebruiken voor de bestuurlijke besluitvorming. Hierin moeten de belangrijkste milieugevolgen per alternatief worden weergegeven, alsmede de maatregelen om die milieugevolgen te minimaliseren en de effectiviteit van de maatregelen.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wet milieubeheer (Wm):

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

3.1 Probleemstelling

De startnotitie noemt twee redenen voor de herinrichting:

⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1993-1994, 23 450, nr. 1.

- de toename van de hoeveelheid water per tijdseenheid die de Waal veilig naar de zee moet kunnen afvoeren;
- vastgesteld beleid om nieuwe aaneengesloten natuurgebieden te creëren.

3.1.1

Waterafvoer

Het eerste probleem is recentelijk duidelijk geworden door nieuwe inzichten en verwoord in strategische plannen: het kabinetsstandpunt Anders Omgaan met Water naar aanleiding van het advies van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw en het kabinetsstandpunt met bestuursakkoord Ruimte voor de Rivier op basis van verkennende rivierstudies. Het bestuursakkoord Ruimte voor de Rivier moet leiden tot een planologische kernbeslissing (PKB) met een groot-schalig inrichtingsplan voor de Rijntakken, gericht op een maatgevende afvoer van 16.000 m³/sec bij Lobith. Het MER voor Ruimte voor de Rivier wordt op dit moment geschreven. Tevens verkent het Rijk met een zogenaamde Spankrachtstudie de ruimtelijke claims voor de langere termijn bij een maatgevende afvoer van 18.000 m³/sec bij Lobith en een zeespiegelstijging volgens de IPCC-scenario's (Intergovernmental Panel on Climate Change).

De initiatiefnemer noemt het voornemen voor herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden in dit kader een 'geen spijt'-maatregel. Dit zou betekenen dat nu al zeker is dat het voornemen aansluit op nieuw beleid. De probleemstelling is afhankelijk van de PKB Ruimte voor de Rivier. De initiatiefnemer beschouwt de herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden als lopend project binnen deze PKB-procedure. Onderbouw in het MER dit uitgangspunt en geef aan hoe de m.e.r.- en besluitvormingsprocedure voor de herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden wordt afgestemd op deze PKB-procedure. Beschrijf tevens welke consequenties een afwijkende oplossingsrichting in de PKB zal hebben voor het voornemen in de Heesseltsche Uiterwaarden.

Alhoewel de probleemstelling voor de waterafvoer reeds in vooronderzoeken uitvoerig is verkend, dient het MER helder te resumeren hoe dit is onderzocht, wat de bevindingen zijn en wat het betekent voor het voornemen. Ook aannames, onzekerheden en onnauwkeurigheden (eventueel en zo mogelijk met een onzekerheidsanalyse) dienen hierbij aan bod te komen.

3.1.2

Natuurontwikkeling

Het beleid voor nieuwe aaneengesloten natuurgebieden, waarvan het plan Fort Sint Andries deel uitmaakt, is de tweede doelstelling. De probleemstelling achter dit beleid is dat populaties van dier- en plantensoorten onder druk staan door het ontbreken van leefgebieden, doordat leefgebieden te klein zijn en/of door de (te) beperkte uitwisselingsmogelijkheden. Verhelder deze probleemstelling in het MER en spits deze toe op het plan Fort Sint Andries, en meer specifiek op de rol van de Heesseltsche Uiterwaarden daarin.

3.2

Doelen

De hydraulische doelstelling is 5,5 cm verlaging van de berekende maatgevende hoogwaterstand (MHW-stand) ter plaatse van de Heesseltsche Uiter-

waarden, bij een afvoer van 15.000 m³/sec bij Lobith. Tezamen met verlaging van het hoogwatervrije terrein in de Hurwenensche Uiterwaarden⁶ zou dit moeten resulteren in een MHW-stand die bij 16.000 m³/sec bij Lobith even hoog is als in de huidige situatie bij 15.000 m³/sec. Hierdoor blijft het huidige veiligheidsniveau gehandhaafd.

Het doel voor de natuurontwikkeling, alsmede de uitgangspunten voor landschap en cultuur, staan in de visie en het raamplan voor Fort Sint Andries. In de startnotitie wordt ervan uitgegaan dat dit plan invulling krijgt met het voornemen.

Maak in het MER duidelijk hoe beide doelstellingen, te weten 5,5 cm verlaging van de MHW-stand ter plaatse en de natuurontwikkeling van het plan Fort Sint Andries, met elkaar te verenigen zijn⁷.

3.3 Beleid en besluitvorming

Het plangebied is onderdeel van een speciale beschermingszone op grond van de Vogelrichtlijn, alsmede onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. Geef in het MER aan of er significante gevolgen kunnen optreden in het gebied, en welke dat zijn. Bij significante gevolgen dient een passende beoordeling gemaakt te worden conform de Habitatrictlijn (art. 6, lid 3 en 4).

Vermeld in het gebied voorkomende soorten die beschermd worden op grond van de Flora- en Faunawet. Beoordeel of de activiteit zal leiden tot in de Flora- en Faunawet genoemde verboden gedragingen. Indien dat het geval is, zal een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en Faunawet moeten worden aangevraagd. Geef dan in het MER aan op welke gronden de initiatiefnemer meent om voor een ontheffing in aanmerking te komen.

Geef in het MER expliciet aan wat de vaststelling van het raamplan Fort Sint Andries betekent voor de Heesseltsche Uiterwaarden. Met name is van belang de taakstelling voor natuurontwikkeling en beheergebied⁸.

De activiteit heeft belangrijke gevolgen voor de waterhuishouding (bijvoorbeeld voor waterberging, overstromingsrisico, wateroverlast, waterkwaliteit, watervoorziening en verdroging). Derhalve dient een Watertoets te worden uitgevoerd. Te zijner tijd moet bij het (ontwerp)besluit een waterparagraaf worden gevoegd. Neem deze informatie op in het MER.

Op grond van de Kaderrichtlijn Water zal voor het stroomgebied van de Rijn een stroomgebiedplan worden opgesteld. Dit gaat in op de samenhang van beleids-, inrichtings- en beheermaatregelen, zowel voor waterkwantiteit als voor waterkwaliteit. De richtlijn kent een monitoringsverplichting. Geef aan hoe aan deze richtlijn wordt voldaan.

⁶ Deze maatregel levert nog eens 2,5 cm verlaging op van de MHW-stand, zodat de totale verlaging 8 cm bedraagt.

⁷ Tijdens de hoorzitting over de startnotitie MER heeft de initiatiefnemer te kennen gegeven dat de inrichtingsvisie Fort Sint Andries niet voldoet aan de huidige veiligheidseisen. Dit suggereert dat beide doelstellingen niet met elkaar te verenigen zijn.

⁸ Zie blz. 18 van het raamplan: in de Heesseltsche Uiterwaarden is de taakstelling 198 hectare natuurontwikkelingsgebied en 87 hectare beheergebied.

Ga in het MER in op het beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie en op de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken, waarvoor reeds een MER is opgesteld. Geef aan wat dit beleid betekent voor de Heesseltsche Uiterwaarden.

In de startnotitie is helder omschreven welke besluiten genomen zullen worden om de voorgenomen activiteit uit te voeren, evenals de procedure en het tijdpad die daarbij horen. Na verwerking van bovengenoemde aanvullingen kan dit worden overgenomen in het MER.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Deelactiviteiten, faseringen en voorzieningen

De voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu.

Het kan zinvol zijn om deze beschrijving te baseren op deelactiviteiten, zoals de ontgraving en de baggerspecieberging. Ook bij het zoeken naar alternatieven kan het zinvol zijn uit te gaan van een analyse van de voorgenomen activiteit in deelactiviteiten. Maak voorts duidelijk in hoeverre deelactiviteiten onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, dan wel de mogelijkheden voor andere deelactiviteiten uitsluiten. Met andere woorden, alternatieven zullen moeten zijn samengesteld uit met elkaar verenigbare deelactiviteiten.

Verder verdient het aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg) en in de gebruiksfase (gebruik en beheer). Bij realisatie kan gedacht worden aan groot grondverzet en de afvoer van nuttig te gebruiken grondstoffen. Bij gebruik kan gedacht worden aan de mogelijkheden voor het beheer van de gronden en recreatief (mede)gebruik.

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende respectievelijk compenserende maatregelen worden getroffen. Denk aan voorzieningen om overlast te voorkomen, bereikbaarheid te garanderen resp. natuurcompensatie.

4.2 Alternatieven

4.2.1 **Bandbreedte voor alternatievenontwikkeling**

In de startnotitie staat een vijftal ontwikkelingsrichtingen die alle als vertrekpunt hebben dat er geen wijzigingen plaatsvinden aan de dijken en aan het laagwaterbed.

In veel inspraakreacties zijn aanpassingen geopperd aan de dijken (verdere verhoging) of aan de kribben in de Waal (kribverlaging, andere vormgeving) om aan de hydraulische doelstelling van het project te voldoen. Deze alternatieven vallen niet binnen de reikwijdte van het project, maar vinden hun afweging op een hoger beleidsniveau: de PKB Ruimte voor de Rivier (en in een later stadium eventueel beleid dat voortvloeit uit de Spankrachtstudie). Dergelijke alternatieven zouden alsnog in beeld kunnen komen tengevolge van deze PKB-procedure⁹.

4.2.2 **Randvoorwaarden of uitgangspunten**

In de startnotitie (blz. 7 en verder) staat een aantal randvoorwaarden dat sturend zou moeten zijn voor de alternatievenontwikkeling. Later in de startnotitie (blz. 28) komen enkele van deze randvoorwaarden als te beschrijven gevolgen weer aan de orde. Hierdoor is onduidelijk welke randvoorwaarden absoluut zijn (en derhalve harde randvoorwaarde voor alternatievenontwikkeling) en welke niet hard zijn¹⁰.

Geef hierover helderheid in het MER. Indien er geen, of maar beperkt, harde randvoorwaarden zijn, dan dient dat in het MER aangegeven te worden. Formuleer deze als uitgangspunten. De mate waarin aan deze uitgangspunten wordt voldaan, niet in absolute zin (wel/niet), maar in relatieve zin, hoort dan thuis onder de beschrijving van de gevolgen van de alternatieven. Gezien de hoge prioriteit die aan de randvoorwaarden is gegeven, moeten deze gevolgen in een afzonderlijke tabel in het MER staan¹¹.

4.2.3 **Natuurbehoudalternatief**

De bestaande natuurwaarden zullen door het voornemen (ten dele) verdwijnen en door een bepaalde natuurontwikkeling resulteren in andere natuurwaarden. De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn gaan uit van behoud van be-

⁹ Zie ook paragraaf 3.1.1 van dit advies.

¹⁰ Ter illustratie enkele voorbeelden:

1. De beoogde ingrepen in de uiterwaarden hebben invloed op het gedrag van de bodemligging in het laagwaterbed. Dit kan echter niet vooraf geëist worden. Veranderingen in het morfologische gedrag van het laagwaterbed zullen ook hun invloed hebben op de stabiliteit van de waterbouwkundige constructies in de rivier. Daarom is de vraag niet zozeer of deze stabiliteit "redelijkerwijs gegarandeerd" is, maar veeleer of die stabiliteit tegen aanvaardbare kosten te garanderen is. 'Aanvaardbare kosten' is een gradueel gevolg.

2. Om dezelfde reden is het niet zinvol te eisen dat de scheepvaart in de Waal "niet negatief wordt beïnvloed". De ingrepen zullen onvermijdelijk de dynamiek van de bodemligging in het laagwaterbed beïnvloeden, met alle effecten van dien op de onderhoudslast. Veeleer geldt dan ook de vraag in hoeverre de bevaarbaarheid tegen aanvaardbare kosten kan worden gegarandeerd. Ook hier dus weer een gradueel element.

3. Stabiliteit van waterkeringen is geen absoluut gegeven, maar een kwestie van bezwijkkans. De vraag of de stabiliteit van de primaire waterkering blijft "verzekerd" is dus ook niet aan de orde. Veeleer gaat het om de vraag of de bezwijkkans van de primaire waterkering door de ingrepen niet onaanvaardbaar wordt vergroot.

¹¹ Zie verder paragraaf 5.2 van dit advies.

staande natuurwaarden. Op grond van deze richtlijnen moet deze natuurontwikkeling derhalve gemotiveerd worden.

Besteed, naast de natuurontwikkelingalternatieven, in het MER aandacht aan (de mogelijkheden voor) een natuurbehoudalternatief. Ga hiermee uit van zo goed mogelijk behoud en optimaliseren van het huidige natuur- en landschapsbeeld¹². Elementen van dit alternatief zijn: weidevogels, openheid, agrarisch natuurbeheer (patroonbeheer op perceelsniveau), cultuurhistorie, de bestaande geomorfologie, een lage dynamiek. De natuurontwikkelingalternatieven kenmerken zich daarentegen door nieuwe natuur, beheer door een terreinbeherende instantie, een halfnatuurlijk systeem, procesbeheer op uiterwaardniveau, geomorfologische processen, een hoge dynamiek.

In het verlengde van het gewenste natuurdoel kunnen dan de inrichtingsmaatregelen en het bijbehorend beheer geformuleerd worden. Aanleg van (nieuwe) zomerkaden is gekoppeld aan behoud van bestaande waarden en agrarisch (natuur)beheer daarvan. Bij grootschalige begrazing is aandacht nodig voor eilandjes en hoogwatervluchtplaatsen.

4.2.4 Varianten binnen alternatieven

Baggerspecie

De startnotitie gaat kort in op de berging van vervuilde grond die afkomstig is uit de Heesseltsche Uiterwaarden. Berging van grond van buiten het plangebied is niet aan de orde¹³. Ontgravings- en bergingsvarianten dienen in het MER in ogenschouw te worden genomen. Denk aan gescheiden ontgraving (en berging), een putbodem met een kleilaag en/of bekleding van de wand van de bergingsput¹⁴.

Afvoer grondstoffen

Winning van grondstoffen is geen doel van het voornemen. Als er toch grote hoeveelheden grondstoffen vrijkomen bij bepaalde alternatieven, dan moeten varianten van afvoer van grondstoffen in het MER worden beschouwd.

4.3 Nulalternatief

Binnen de doelstellingen van de initiatiefnemer is er geen reëel nulalternatief. Er bestaan geen locatiealternatieven om de doelstellingen (grotere waterafvoer zonder MHW-stijging én natuurontwikkeling) te bereiken. Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen.

¹² In veel inspraakreacties wordt ook om een dergelijk alternatief gevraagd.

¹³ Zie ook blz. 26 van de startnotitie.

¹⁴ Of dit soort maatregelen nodig is hangt af van de lokale situatie en de te verwachten actuele risico's (op grond van samenstelling en uitloogeigenschappen van het gestorte materiaal, aard van de verontreinigende stoffen, bodemgesteldheid en -opbouw, eventuele aanwezigheid van een sliblaag op de bodem van de put, grootte en richting van de grondwaterstroming, aard en afstand van bedreigde objecten).

4.4 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet een realistisch alternatief zijn, uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen. Het is belangrijk om doelgericht een mma te ontwikkelen. Elementen hiervoor kunnen zijn: duurzaamheid, samenhang, veiligheid, vervangbaarheid van natuurwaarden en minimale risico's en verspreiding van verontreinigingen¹⁵.

Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.

5. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN (MILIEU)GEVOLGEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

5.1 Referentie voor toetsing (milieu)gevolgen

Er zijn twee referenties mogelijk om de alternatieven aan te toetsen. Kies één van beide referenties en motiveer dit in het MER.

Bestaande toestand

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied kan dienen als referentie voor de te verwachten gevolgen. Ga uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten, met uitzondering van de inrichting tengevolge van het natuurontwikkelingsplan Fort Sint Andries. Besteed bij de beschrijving van de bestaande toestand, behalve aan de aspecten die reeds in de startnotitie aan de orde zijn gekomen, aandacht aan de geomorfologie van het plangebied en de morfodynamiek in het laagwaterbed.

Bestaande toestand met Fort Sint Andries als autonome ontwikkeling

De huidige situatie, inclusief de autonome ontwikkeling met het plan Fort Sint Andries, kan een tweede referentie zijn. Aanvullend op de bovengenoemde

¹⁵ Houd daarbij ook rekening met de dynamiek van de rivier over lange tijd.

de beschrijving van de bestaande toestand, is een inschatting nodig van de autonome ontwikkeling¹⁶.

5.2 Beschrijving van (milieu)gevolgen

Op kaart

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de locatie en haar omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (bodem, water, enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden, dan wel onvervangbare waarden en objecten zoals geomorfologische waarden, beeldbepalende beplantingselementen of –structuren, cultuurhistorisch waardevolle elementen of –structuren, archeologische vindplaatsen¹⁷ en buitendijkse woningen. Eventuele puntlocaties van verontreiniging dienen ook op kaart te zijn weergegeven.

Algemene richtlijnen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- voer bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten een onzekerheidsanalyse uit of gebruik een 'worst case scenario';
- vermeld onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens;
- maak de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald inzichtelijk en controleerbaar, door basisgegevens in bijlagen op te nemen of door expliciet te verwijzen naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- besteed vooral aandacht aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden;
- onderscheid de gevolgen in de aanlegfase en in de gebruiksfase.

Neem in het MER een kwantitatieve beschrijving op van het grondverzet, van de hydrologische en hydraulische effecten, van de oppervlakte (beheers)landbouw in de uiterwaarden en van de verkeerseffecten. Volstaan kan worden met een kwalitatieve en meer globale beschrijving van het type natuur en te verwachten soorten, van de (ontwikkeling van) geomorfologie en landschap en van de recreatiemogelijkheden.

Realisatie randvoorwaarden initiatiefnemer

Geef de mate waarin de randvoorwaarden worden gerealiseerd per alternatief expliciet (bijvoorbeeld in tabelvorm) weer in het MER¹⁸. Deze randvoorwaarden zijn¹⁹:

- inrichting conform de aanpak Ruimte voor Rijntakken;
- de uitgangspunten van het raamplan Fort Sint Andries;

¹⁶ In het plan Fort Sint Andries is de inrichting van de betreffende uiterwaarden nog niet uitgekristalliseerd in een planuitwerking. Dit kan betekenen dat het ontwikkelen van een referentie met inbegrip van het plan Fort Sint Andries methodisch lastig kan zijn.

¹⁷ Zie ook inspraakreactie 14 (bijlage 4).

¹⁸ Dit ter prioritering van de beschrijving van gevolgen.

¹⁹ Zie ook blz. 7 in de startnotitie, waarin de eerste vijf randvoorwaarden zijn genoemd.

- de stabiliteit van de waterbouwkundige constructies in de rivier;
- niet negatief beïnvloeden van de scheepvaart;
- de stabiliteit van de primaire waterkering. Denk daarbij ook aan de risico's van zandvoerende wellen (piping);
- de regels uit het beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie, alsmede de keuze van maatregelen op basis van de afwegingsmethode van de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken.

Toevoegingen aan beoordelingskader

De startnotitie (hoofdstuk 6, bijlage B) bevat een uitgebreid beoordelingskader voor de beschrijving van de (milieu)gevolgen van de alternatieven. Voeg aan het beoordelingskader uit de startnotitie toe:

- een nulsituatieonderzoek naar welke verontreinigende stoffen aanwezig zijn en in welke concentraties. Zo mogelijk moet worden aangegeven wat de bronnen zijn: bijvoorbeeld aanvoer via riviersediment, of agrarisch gebruik. Vermeld ook of er sprake is van stort van puin en ander afvalmateriaal, dan wel van andere mogelijke puntbronnen van verontreiniging;
- de verspreiding van verontreinigende stoffen via het oppervlaktewater door erosie/resuspensie van verontreinigde gronddeeltjes²⁰, de verspreiding van mobiele stoffen naar het grondwater²¹ en de verspreiding van mobiele stoffen naar het oppervlaktewater binnendijks via de kweIstroming.

6. VERGELIJING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Geef daarbij aan op welke termijn bepaalde gevolgen worden verwacht.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Geef een indicatie van de kosten van de verschillende alternatieven²². Voor een goede bestuurlijke afweging is onderscheid tussen de grondverwervings-, inrichtings- en beheerskosten te overwegen.

²⁰ De mobiliteit zal sterk toenemen tengevolge van de graafwerkzaamheden

²¹ Bijvoorbeeld via de wand van de als bergingslocatie te gebruiken zandwinput.

²² De afwegingsmethode van de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken vraagt hier om.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie. Beschrijf:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

De provincie Gelderland en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat moeten bij de besluiten voor ontgronding respectievelijk baggerspeciebergingsaangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een programma voor onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek. Sluit aan bij andere (reeds verplichte) monitoringsprogramma's (bijvoorbeeld beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken, Kaderrichtlijn Water).

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie verdient het aanbeveling om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma;
- belangrijke leemten in kennis.